

Bijlage – Leeswijzer *Nederland tien jaar na Beijing*

1 Nederland tien jaar na Beijing

Dit deel bevat een analytisch overzicht van het Nederlandse emancipatiebeleid sinds 2000.

2 Gender Mainstreaming

In dit deel wordt de uitvoering van de gender mainstreaming strategie beschreven, alsook de daarbij horende instrumenten, zoals de Emancipatie Effectrapportage, handleiding gender mainstreaming, emancipatiemonitor, emancipatieweb en het interactieve beleidstraject. Ook de zojuist ingestelde visitatiecommissie emancipatie wordt hier genoemd.

3 Ontwikkelingen sinds Beijing plus Vijf

In dit deel zijn de twaalf aandachtsvelden uit het slotdocument *Platform for Action* verwerkt. Er is voor gekozen om op deze wijze de aandachtsvelden te verwerken om het Nederlands emancipatiebeleid zoals met name vastgelegd in het Meerjarenbeleidsplan emancipatie beter tot zijn recht te laten komen. De nadruk ligt daarbij op geweld tegen vrouwen en op arbeid, zorg en inkomen.

A Mensenrechten van vrouwen

Bevorderen van gelijke rechten en bestrijden van discriminatie

- Gelijke behandeling: In de EU zijn aanvullingen op de bestaande gelijke behandelingsregelgeving totstandgekomen: te weten twee richtlijnen en een actieprogramma op grond van artikel 13 van het EG-verdrag. De richtlijnen bieden op onderdelen een betere bescherming tegen discriminatie (ras, etniciteit, leeftijd, handicap, godsdienst en levensovertuiging, seksuele voorkeur). Ter implementatie van deze richtlijnen zijn drie wetsvoorstellen ingediend, namelijk de EG implementatiewet Awgb, het wetsvoorstel gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid en het wetsvoorstel gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte. Alle wetsvoorstellen zijn inmiddels in werking getreden.
- Homo huwelijk: Sinds 1 april 2001 kunnen homoseksuele en lesbische paren in Nederland in het huwelijk treden. Daarbij is de mogelijkheid van het geregistreerd partnerschap blijven bestaan.

Voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen

- Geweld tegen vrouwen: De nota *Een veilig land waar vrouwen willen wonen* is bij dit onderdeel als uitgangspunt genomen. Deze nota is een reactie op het vierde verdiepend onderzoek 'voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen' en op het AIV advies 'geweld tegen vrouwen'. De nota behelst het beleidskader, de uitgangspunten, de recente activiteiten van de overheid, de algemene beleidsconclusies, en (in termen van functies) de wijze waarop verdere verbetering van het beleid vanuit de coördinatie van het emancipatiebeleid zal worden geïnitieerd. In de reactie op de motie Hirsi Ali is een overzicht geformuleerd van lopende activiteiten zoals deze door de regering worden uitgevoerd.
- Nota Privé geweld –publieke zaak: deze nota is een plan van aanpak in de privé-sfeer is onderdeel van het integrale veiligheidsbeleid.
- Prostitutiebeleid: de bescherming van de positie van de prostituee was een van de doelstellingen van het opheffen per 1 oktober 2000 van het algemeen bordeelverbod. Om deze wetswijziging te evalueren heeft landelijke monitoring plaatsgevonden van wat zich binnen de prostitutie afspeelt. De evaluatie heeft in 2002 plaatsgevonden. De regering onderschrijft de conclusie van de onderzoeker dat het nog te vroeg is om te kunnen concluderen wat de werkelijke effecten van de wetswijziging zijn. De volgende evaluatie is voor 2005 voorzien.

- Nationaal Rapporteur Mensenhandel: in navolging van de Verklaring van Den Haag (1997) heeft Nederland met ingang van 1 april 2000 als eerste land een onafhankelijke Nationaal Rapporteur Mensenhandel aangesteld (NRM). Deze rapporteur rapporteert aan de regering en doet aanbevelingen over oorzaken, factoren en trends van mensenhandel. De Rapporteur heeft tot dusver twee rapporten uitgebracht. In oktober 2002 heeft het kabinet zijn standpunt naar aanleiding van het eerste rapport aan de Kamer aangeboden. Een evaluatieonderzoek over de eerste termijn van het instituut Nationaal Rapporteur Mensenhandel is nagenoeg afgerond. Binnenkort wordt een kabinetsstandpunt bepaald dat een beslissing bevat over voortzetting van het instituut.
- Genitale verminking: Het in het *Meerjarenbeleidsplan Emancipatie* aangekondigde onderzoek *Strategieën ter voorkoming van besnijdenis bij meisjes. Inventarisatie en aanbevelingen* is door minister de Geus in februari 2004 aan het parlement gestuurd. Dit rapport doet een aantal aanbevelingen voor een samenhangend beleid om meisjesbesnijdenis te bestrijden. In de kabinetsreactie op het rapport staat dat de RVZ eind 2004 met een advies zal komen. Samen met de uitkomsten van het onderzoek naar de omvang van de problematiek, wordt eind 2004 bekeken of deze aanpak verder kan worden versterkt.
- Aanpak seksuele intimidatie op werk en school: Uit de evaluatie van de Arbeidsomstandighedenwet, waar het gaat om seksuele intimidatie, agressie, geweld en pesten op het werk, is gebleken dat met name grote organisaties een vertrouwenspersoon en klachtenregeling hebben op het gebied van seksuele intimidatie. Het wetsvoorstel om een verbod op intimidatie op te nemen in de Algemene wet gelijke behandeling is op 1 april 2004 in werking getreden. Ter bestrijding van seksuele intimidatie in het onderwijs is sinds 1999 een wetwijziging van kracht die onderwijsbevoegden verplicht (na overleg met de vertrouwensinspecteur) aangifte te doen bij justitie of politie van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit.
- Eerwraak: De mate waarin eerwraak in Nederland voorkomt is niet bekend. Bij politie en OM wordt niet geregistreerd hoe vaak eer als motief een rol speelt bij het plegen van een delict. In het najaar van 2003 is aan de Tweede Kamer toegezegd (door de minister van Justitie en de minister voor V&I) dat zal worden nagegaan op welke praktische wijze zicht kan worden verkregen op de omvang van eerwraak in Nederland.

Emancipatie en integratie

- Emancipatie en integratie: In maart 2003 is aan de Tweede Kamer de “Inventarisatie van Kabinetsbeleid voor allochtone vrouwen en meisjes” aangeboden. Aan deze inventarisatie hebben OCW, VWS, Justitie, SZW en EZ meegewerkt. Doel was een inventarisatie te maken van bestaand beleid op het terrein van onderwijs, arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid, seksuele zelfbeschikking en zelfontplooiing voor (laagopgeleide) allochtone vrouwen. Op 28 oktober 2003 heeft minister De Geus, samen met minister Verdonk, een plan van aanpak “emancipatie en integratie” aan de Tweede Kamer toegestuurd. Het betreft een plan van aanpak op hoofdlijnen.

Internationaal

- Vrouwen, veiligheid en conflict: De Vierde VN-Wereldvrouwenconferentie in 1995 heeft het onderwerp “vrouwen en gewapend conflict” expliciet op de internationale agenda geplaatst. In de aanbiedingsbrief bij het onderzoek van Clingendael naar de rol van vrouwen in conflictpreventie, -oplossing en naoorlogse wederopbouw is de oprichting van de Taskforce Vrouwen, Veiligheid en Conflict aangekondigd. De Taskforce is in november 2003 geïnstalleerd en zal zich in eerste instantie richten op het laten ontwikkelen van trainings- en opleidingsmateriaal voor militair- en politiepersoneel dat wordt uitgezonden op internationale missies. Daarnaast zal de Taskforce zich beijveren om een genderparagraaf in operatiebevelen opgenomen te krijgen.

- De uitwisseling tussen het Nederlandse en het internationale emancipatiebeleid: Door reeds bestaande afspraken versneld uit te voeren heeft het kabinet de juridische en feitelijke betekenis van mensenrechten van vrouwen op internationaal en nationaal niveau versterkt en een verdergaand internationaal beleid gestimuleerd. Internationale ontwikkelingen spelen een steeds belangrijker rol in het Nederlandse emancipatiebeleid.
- Facultatief protocol bij het VN-Vrouwenverdrag: Het protocol voorziet in een individueel klachtrecht voor vrouwen, die menen dat hun rechten geschonden zijn.

B Vrouwen en economie

• Gelijke beloning:

De overheid stimuleert gelijke beloning door middel van het Plan van aanpak gelijke beloning, dat op 8 mei 2000 aan de Tweede Kamer werd aangeboden. Uit vervolgonderzoek van de AI (2002) blijkt dat op basis van de cijfers voor 2000 gebleken dat het ongecorrigeerde beloningsverschil in de marktsector tussen mannen en vrouwen nog steeds 23% bedraagt en in de periode 1996-2000 het gecorrigeerde beloningsverschil tussen mannen en vrouwen gelijk is gebleven. In de overheidssectoren is het ongecorrigeerde beloningsverschil tussen mannen en vrouwen 15%.

Participatie en economische onafhankelijkheid

Gestimuleerd wordt dat partners werk en zorg meer gelijk verdelen, waardoor vrouwen meer kunnen deelnemen aan de betaalde arbeid. Tegelijk wordt werk beter combineerbaar gemaakt met verantwoordelijkheden thuis. Dit wordt o.a. mogelijk gemaakt door part-time werk, incentives in het nieuwe belastingstelsel en het tegengaan van armoede.

Combinatie arbeid en zorg

- Wet arbeid en zorg: deeltijdarbeid is een mogelijkheid om arbeidstijd structureel aan te passen aan de wensen en verplichtingen bij het combineren van arbeid en zorg. Voor het tijdelijk aanpassen van de arbeidsduur aan actuele zorgtaken is een aantal verlofrechten geregeld in de Wet arbeid en zorg.
- Levensloop: In 2003 zijn door het kabinet voorstellen voor een Levensloopregeling bij de Tweede Kamer ingediend. Er zal nog in 2004 een Emancipatie effectrapportage op de regeling worden uitgevoerd.

Kinderopvang

Een belangrijke voorwaarde om de arbeidsparticipatie van vrouwen te bevorderen is de beschikbaarheid van voldoende en betaalbare kinderopvang. Gedurende de verslagperiode is door de regering fors geïnvesteerd in de kinderopvang. Daarbij is een mix van beleidsinstrumenten ingezet. Naar verwachting zal de Wbk per 1 januari 2005 in werking kunnen treden.

Maatregelen voor specifieke categorieën burgers

- Herintredende vrouwen: herintreders zijn vaak laag- of niet meer voldoende gekwalificeerd. Daarnaast is er sprake van een mismatch (de wensen van herintreders komen niet overeen met het aanbod van werkgevers). Hiertoe wordt de convenant aanpak ingezet als aanvullend instrument om de doelstelling (arbeidsparticipatie vrouwen 65% in 2010) te halen.
- Alleenstaande ouders: het kabinet heeft, op basis van diverse onderzoeken, besloten om de wet op kinderalimentatie te herzien. Hiertoe is een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend.
- Allochtone vrouwen: In reactie op het advies van de commissie AVEM zijn door het kabinet maatregelen genomen om belemmeringen tot arbeids- en maatschappelijke participatie van allochtone vrouwen weg te nemen en het bereiken van de groep te

verbeteren. De PaVEM zal gemeenten ondersteunen bij het vergroten van de arbeids- en maatschappelijke participatie.

Dagindeling

- Stimuleringsmaatregel dagindeling: het project waarmee de maatregel werd uitgevoerd, is afgerond. De experimenten hebben een groot aantal concrete oplossingen en producten opgeleverd om het combineren van werk en privé te vergemakkelijken. Een kabinetsreactie op het eindadvies van de stuurgroep Dagindeling en een implementatieplan is in voorbereiding.

C Macht en besluitvorming

Dit onderdeel betreft het aandeel van vrouwen in besluitvormende posities, zoals de leiding van bedrijven, het bestuur van maatschappelijke organisaties, de politiek en het openbaar bestuur, alsook hun aandeel in het management op het middenniveau van organisaties. Specifieke aandacht gaat uit naar de positie van allochtone vrouwen en naar de doorstromingskansen van vrouwen op de arbeidsmarkt, waarmee ook het middenkader in beeld komt.

Politiek en openbaar bestuur

- Arbeidsvoorwaarden: Zowel op landelijk als op provinciaal en lokaal niveau blijken de politieke cultuur en de 'arbeidsvoorwaarden' de voornaamste obstakels voor vrouwen te zijn om het ambt van volksvertegenwoordiger te bekleden. Op beide terreinen heeft primair de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) acties ondernomen om deze obstakels weg te nemen.
- Dualisme en lokale democratie: Ter uitwerking van de aanbevelingen van de staatscommissie Elzinga is met de VNG een 'vernieuwingsimpuls dualisme en lokale democratie' ontwikkeld. Een belangrijk doel hiervan is het 'openbreken' van de politieke cultuur door de invoering van dualisme, waardoor raadsleden zich beter kunnen profileren als volksvertegenwoordigers. Dat zou de aantrekkelijkheid van het ambt vergroten. In de evaluatie die de minister van BZK laat uitvoeren, zal worden gezien of dit effect inderdaad is opgetreden.
- In het project 'Kweekvijver' van het Multicultureel Instituut voor Politieke Participatie (MIPP) worden cursussen gegeven aan allochtone vrouwen met een (lokale) politieke ambitie.

Hogere functies in profit en non-profitsector

- Glazen plafond: Ook in de hogere echelons van de arbeidsmarkt stopt de doorstroming van vrouwen naar hogere en besluitvormende posities. Er is nog steeds een hardnekkig 'glazen plafond', een moeilijk te doorbreken scheiding tussen de hogere en midden-echelons van organisaties - in stand gehouden door uiteenlopende zichtbare en onzichtbare mechanismen.
- Project Mixed (ESF-Equal) – naar een betere m/v balans op het werk: de seksesegregatie op de arbeidsmarkt, waaronder het gebrek aan doorstroming van vrouwen naar hogere functies, is een van de aandachtsgebieden in dit Equal-programma. Mixed richt zich op bedrijven en organisaties. Daarbinnen gaat het om vrouwelijke werknemers en om leidinggevenden en personeelsfunctionarissen. Pilots met de aangeboden instrumenten vormen de kern van Mixed.
- Benchmark 'Vrouwen in hogere functies': Doel van deze benchmark is het ontwikkelen van referentiepunten. Hiermee kan het ministerie van SZW in diverse sectoren van de arbeidsmarkt vergelijken hoe toegankelijk de hoogste posities voor vrouwen zijn, dus hoe dik of hoe dun het glazen plafond is. Deze eerste benchmark is kwantitatief van aard. De volgende stap is de uitbreiding met een kwalitatieve dimensie.

- Ambassadeursnetwerk: Vanaf 2002 zijn telkens voor een jaar prominenten uit het bedrijfsleven actief geweest als ambassadeursnetwerk. Het is een belangrijke impuls gebleken om de doorstroming van vrouwen naar hogere functie in het bedrijfsleven op de agenda te krijgen. In het eerste netwerk lag het accent op de sector zakelijke dienstverlening, bij het tweede netwerk zijn de ambassadeurs afkomstig uit meerdere sectoren. In 2004 is het derde netwerk van start gegaan.

D Onderwijs

- Evenredige vertegenwoordiging in leidinggevende onderwijsfuncties: De Wet Evenredige Vertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende functies in het onderwijs (WEV) is vanaf 1997 van kracht. Vanaf 1998 is een planverplichting van kracht: als vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in door de wet genoemde functies, dan moet de onderwijsinstelling een document opstellen met streefcijfers voor het vergroten van het aandeel vrouwen en met concrete maatregelen en een tijdpad om deze streefcijfers te halen. Naar aanleiding van een evaluatie-onderzoek is de WEV in december 2001 verlengd. In 2005 wordt de wet opnieuw geëvalueerd.
- Meisjes en exacte vakkenpakketten: In juli 2003 is aan de ministers van OCW en van EZ een actieplan gepresenteerd dat vijftig stappen telt om 15 % meer afgestudeerden in de bètavakken in 2010 te verwezenlijken. Extra aandacht voor techniek op de basisschool heeft als effect dat meisjes zich hier meer voor gaan interesseren. In het voortgezet onderwijs is bij de inrichting van de huidige bèta-profielen in de tweede fase uitdrukkelijk rekening gehouden met genderverschillen, zowel in de opbouw als in de naamgeving ervan. Dit heeft erin geresulteerd dat met name het profiel 'Natuur en gezondheid' door veel meisjes gekozen wordt.

E Gezondheid

- Vrouwen in leidinggevende gezondheidszorgposities: Het gevaar voor seksesegregatie onder medisch specialisten is niet ondenkbaar, maar was aanzienlijk groter vóórdat deeltijdwerken voor medisch specialisten mogelijk werd. De inzet van VWS is gericht op ondersteuning van de inzet van het veld zelf om deeltijd mogelijk te maken. De druk op de arbeidsmarkt van medisch specialisten heeft daarbij ook resultaat geboekt; deeltijd werken vindt in toenemende mate plaats. Voor de periode 2003 en 2004 is een ambassadeursnetwerk vrouwen in leidinggevende posities in de gezondheidszorg opgezet.
- Seksuele en reproductieve rechten: Het VN-Vrouwenverdrag bevat bepalingen die erop gericht zijn bescherming tegen geweld te verlenen. Daaronder vallen ook seksuele en reproductieve rechten. Deze verschaffen vrouwen de vrijheid om zelf te beslissen wanneer en of zij kinderen krijgen. In 2002 is de conferentie 'Van tienermoeder tot carrièrepil' gehouden om inzicht te krijgen in de omstandigheden en cultuurverschillen die met deze verschillende keuzen te maken hebben. Uit de conferentie zijn diverse aanbevelingen voortgekomen.
- Allochtone vrouwen en gezondheidszorg: In de brief van de minister van VWS over 'allochtonen in de gezondheidszorg' (maart 2004) aan de Tweede Kamer wordt geconstateerd dat er de afgelopen jaren steeds meer onderzoek is gedaan en daardoor meer bekend is geworden over de gezondheidstoestand en het zorggebruik van allochtonen. Het beleid is erop gericht de verantwoordelijkheid voor het oplossen van problemen in de zorg aan allochtonen zo decentraal mogelijk neer te leggen. Op dat niveau kunnen op maat oplossingen worden gevonden. Er is in Nederland een breed scala van al bestaande landelijke en lokale projecten, initiatieven en activiteiten die zich richten op het verbeteren van de zorg aan allochtonen.
- Bestrijden HIV / AIDS: In Nederland gaat de bestrijding van HIV/AIDS hand in hand met de bestrijding van andere seksueel overdraagbare aandoeningen. Het aantal nieuwe

geregistreerde soa is de laatste 3 jaar gestegen. Extra maatregelen en inzet voor de bestrijding van HIV/AIDS en andere soa is daarom nodig en aangekondigd.

F Media and beeldvorming

- Mannen in de Hoofdrol: Dit project heeft tot doel de huidige rol- en taakverdeling tussen mannen en vrouwen bespreekbaar te maken. Door het stimuleren van bewustwording en discussie wil het project een grotere bijdrage van mannen aan de taken thuis bewerkstelligen en een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen op de arbeidsmarkt realiseren.

G Duurzame ontwikkeling

- Dagindeling en ruimte: Een van de thema's van dagindeling is ruimte op maat. Daarbij staan (taakcombinerende) gebruikers centraal. Een efficiënte indeling van de woonomgeving, waarbij weinig overbodige tijd verloren gaat bij het bezoeken van ander veelal verspreid liggende voorzieningen is het uitgangspunt. Hierbij speelt ook tijd op maat een belangrijke rol.
- Water en gender: Als uitwerking van een onderdeel van het Beijing Platform voor Actie, is in 2000 een internationale conferentie van deskundigen belegd over 'Duurzame verandering en water in internationaal gender perspectief'. Aan deze conferentie is door 90 internationale deskundigen deelgenomen. De conclusies en aanbevelingen van deze conferentie zijn ingebracht in het Tweede Wereld Water Forum en in de Ministeriële Conferentie over water in Den Haag, maart 2000. Ook zijn ze gebruikt bij de voorbereiding van de Bijzondere Zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, in juni 2000 in New York, waarin het Platform voor Actie werd geëvalueerd.

4 National Machinery

In dit deel worden de national machinery en het subsidiebeleid van de afgelopen periode beschreven en tevens wordt er een aanzet gegeven naar het nieuwe subsidiebeleid. De 'national machinery' staat de regering binnen de overheid bij om beleid en maatregelen te ontwikkelen. Een kennis infrastructuur buiten de overheid blijft nodig om het proces van de gewenste verandering in de richting van een geëmancipeerde samenleving te blijven stimuleren. In de rapportageperiode diende het subsidiebeleid twee doelen: vernieuwende initiatieven ondersteunen en het draagvlak voor het emancipatiebeleid in de samenleving verbreden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen institutionele ondersteuning van een beperkt aantal organisaties en projectmatige subsidies. Met ingang van 2004 is de subsidieregeling vervangen voor een nieuwe regeling. In deze regeling wordt sterker dan voorheen de nadruk gelegd op resultaatgerichte projecten, waarbij de resultaten gezocht dienen te worden binnen de drie voor de komende jaren vastgestelde beleidsprioriteiten van het emancipatiebeleid.

5 Toekomstige ontwikkelingen

In het laatste deel van de rapportage wordt kort gerefereerd aan de huidige en toekomstige ontwikkelingen op het terrein van het emancipatiebeleid. Hierbij is artikel 12 van de SZW begroting 2004 als uitgangspunt genomen. De drie beleidsprioriteiten op het emancipatieterrein, 'rechten en veiligheid', 'arbeid en economische zelfstandigheid' en 'besluitvorming en bestuur' worden hierbij beschreven.